

Европейски съд по правата на човека

Де Вилд, Оумс и Версайп срещу Белгия
(De Wilde, Ooms and Versip v. Belgium)

Жалби №№ 2832/66, 2835/66 и 2899/66, А.12

Решение от 18 юни 1971 г.

(резюме)*

Чл. 5, т. 1, б. "е": лишаване от свобода на скитници; **чл. 5, т. 4**: съдебен контрол върху законността на задържането; **чл. 4, т. 3, б. "а"**: задължителен труд на лишените от свобода

Обстоятелството, че жалбоподателите са полагали задължителен труд по време на задържане, не е в нарушение на чл. 4, тъй като такъв е позволен по чл. 4, т. 3, б. "а". Полицейският съд, постановил лишаването от свобода, съответства на изискванията на чл. 5, т. 4, но предвидените процедури са лишили жалбоподателите от необходимите по същия текст гаранции.

Факти по делото

Жалбоподателите са лица без установено местожителство, без доходи, постоянна работа или професия. Според белгийския закон, такива лица могат да бъдат арестувани от полицията. В рамките на 24 часа те следва служебно да бъдат изправени пред магистрат от полицейския съд. След като се убеди в тяхната самоличност, възраст, физическо и психическо здраве, както и че отговарят на законовото определение за скитник, съдът постановява решение, с което "предоставя лицето на разположение на правителството за задържане в скитнически център, за срок от не по-малко от две и не повече от седем години", или – в други случаи на закона – "в помощен дом за неопределен срок, който не може да надвишава една година". В първия случай решението се вписва като осъждане и включва ограничения и на избирателни права.

Жалбоподателите сами се предали на полицията и заявили, че нямат местожителство, лишени са от доходи и са скитници. Полицейски служител ги арестувал и съгласно закона своевременно ги отвел пред магистрат от полицейски съд, който постановил решение за предоставянето на жалбоподателите на разположение на правителството. Макар и свързани с лишаване от свобода, решенията на магистратите в тези случаи се считат от закона за административна мярка и не подлежат на обжалване пред друг съд. Засегнатото лице се отвежда незабавно в определения скитнически център.

От настанените в центъра лица се изисква да полагат определен от управата труд. В случай, че откажат без основателни причини, те подлежат на дисциплинарни мерки.

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

Резюме на решението на Европейския съд

"Конвенцията не съдържа определение на понятието "скитник". Според белгийския Наказателен кодекс, "скитници са лица, които нямат установено местоживееене, доходи и постоянна работа или професия". Когато тези условия са налице, компетентните власти могат да поставят въпросните лица на разположение на правителството като скитници. Съдът счита, че понятието "скитник" по тази дефиниция попада по принцип в обсега на чл. 5, т. 1, б. "е" от Конвенцията. В конкретния случай обстоятелството, че жалбоподателите са били без постоянно местоживееене, доходи и работа, се установява както от собствените им твърдения, така и от всички факти по делото.

"Тъй като имат качеството на "скитници" по смисъла на чл. 5, т. 1, б. "е" от Конвенцията, личната свобода на жалбоподателите е могла да бъде ограничавана, при условие че това се извършва от компетентните власти и в съответствие с предвидена от белгийския закон процедура. В това отношение Съдът намира, че жалбоподателите са били третирани различно, но спрямо всеки от тях е приложен предвиденият от закона първи вид на "поставяне на разположение на правителството". Съдът обаче не намира данни за неправилно или произволно прилагане на местния закон в случаите на жалбоподателите, поради което и не намира основания да приеме, че резултатът е в нарушение на чл. 5, т. 1, б. "е".¹

Жалбоподателите се оплакват също, че е налице нарушение на [чл. 5, т. 3](#). Този текст се отнася единствено до случаите на задържане под стража като мярка за неотклонение в хипотезите по чл. 5, т. 1, б. "с". Тъй като скитничеството не е престъпление по белгийския закон, жалбоподателите са лишени от свобода не при условията на чл. 5, т. 1, б. "с", а при условията на подточка "е" от същия текст. Ето защо Съдът намира, че чл. 5, т. 3 не е приложим в техния случай.²

Жалбоподателите твърдят по-нататък, че е налице нарушение на чл. 5, т. 4. Действието на тази точка от чл. 5 се простира и върху скитниците, лишени от свобода по буква "е". Макар Съдът да не е намерил нарушение на чл. 5, т. 1, това не го ограничава и той следва да разгледа въпроса за наличието на нарушение по чл. 5, т. 4. Тази точка установява всъщност отделно изискване и съблюдаването му не е директно обвързано *eo ipso* с липсата на нарушение по първата точка: "всеки лишен от свобода", законно или не, има право да обжалва тази законност пред съд; следователно нарушението може да възникне както поради несъвместимост на лишаването от свобода с изискванията на т. 1, така и от липсата на процедури, съответстващи на изискването на т. 4, както и от двете едновременно.

Съдът изследва преди всичко въпроса дали изправянето на жалбоподателите пред магистрат съответства на предвиденото право на адекватна процедура за обжалване на законността на лишаването от свобода. Жалбоподателите са лишени от свобода в изпълнение на заповед, издадена от магистрат: арестуването им от полицията е само предварителен акт и няма никаква междувременна намеса на други представители на властта. Възниква

---

¹ Решението е единодушно.

² Решението е единодушно.

въпросът дали чл. 5, т. 4 изисква лишаването от свобода да се решава от две институции – една, която разпорежда задържането, и втора, носеща белезите на съд, която да изследва въпроса за законността на задържането спрямо засегнатото лице. Или пък обратно – дали е достатъчно задържането да се извърши от представител на институцията, която притежава характерните съществени белези на "съд" по смисъла на чл. 5, т. 4. На пръв поглед текстът на чл. 5, т. 4 може да доведе до мисълта, че той гарантира винаги правото на съдебно преразглеждане на решението за лишаване от свобода. Двата официални текста – английският и френският – не използват еднакви термини. В английския текст е употребен терминът "proceedings" (процедура), а не "appeal" (жалба), или "recourse", или "remedy", както съответно в чл. 26 и в чл. 13 от Конвенцията (в официалния българския превод и на двете места е употребен изразът "правни средства" – Б.пр.). Освен това е ясно, че целта на чл. 5, т. 4 е да осигури на арестуваните или задържани лица съдебен контрол върху законността на приложената спрямо тях мярка. Когато решението за лишаване от свобода е взето от административен орган, няма съмнение, че чл. 5, т. 4 задължава държавите да осигурят на задържания достъп до съд, но няма указания, че същото важи и когато това първоначално решение е взето от съд. В този случай изискваният съдебен контрол би бил инкорпориран в самото решение; така би било например и при лишаването от свобода по силата на присъда – при условията на чл. 5, т. 1, б. "а" от Конвенцията. Ето защо може да се направи заключението, че когато решението за лишаването от свобода на скитник при условията на чл. 5, т. 1, б. "е" е взето с решение на съд, изискванията на чл. 5, т. 4 са спазени.

От предмета и целта на чл. 5 обаче, както и от използваните в т. 4 термини "proceedings", "recours" (в българския официален превод – "право да обжалва... в съда" – Б.пр.) следва, че за да съответства на термина "съд", съответната институция трябва да осигурява основните процедурни гаранции, относими към лишаването от свобода. Ако процедурата на тази институция не осигурява такива гаранции, държавата не може да бъде освободена от задължението да предостави на засегнатите лица достъп до втора институция, осигуряваща всички гаранции на съдебните процедури.

В заключение, Съдът счита, че участието само на един орган в такова решение удовлетворява изискванията на чл. 5, т. 4 при условие, че последващата процедура има съдебен характер и дава на засегнатия подходящи за лишаването от свобода гаранции.

Съдът следва да проучи дали в настоящия случай магистратът от полицейския съд е имал качествата на "съд" по смисъла на чл. 5, т. 4 и по-специално, дали при явяването пред него на жалбоподателите са били осигурени гаранциите, описани по-горе. От организационна гледна точка няма съмнение, че магистратът е "съд". Той е независим както от изпълнителната власт, така и от страните по делото и това е гарантирано от законодателството на Белгия. Думата "съд" е използвана в няколко текста на Конвенцията. Това е така, за да се подчертае един от основните елементи на гаранциите, давани на индивида. Във всички тези случаи се имат пред вид органи, които не само имат общи външни черти, от които основните са независимост от изпълнителната власт и от страните по спора, но също така и процедурни гаранции за начина, по който тези органи вземат решенията си. Не е необходимо формите на процедурата, изисквана от Конвенцията, да са еднакви навсякъде, където се извършва съдебна намеса. За да се определи дали една процедура осигурява адекватни гаранции, следва да се имат

пред вид всички конкретни обстоятелства на случая. Ето защо Съдът е задължен да провери дали процедурата пред полицейския съд съответства на изискванията на чл. 5, т. 4 от Конвенцията. Лишаването от свобода на господата Де Вилд, Оумс и Версайп напомня много по своя характер лишаването от свобода, постановено от наказателен съд. Следователно, процедурата не би могла да дава съществено по-малки гаранции от тези, осигурени от наказателните съдилища в Европа. Според белгийския закон всеки скитник по определението на закона се арестува и в рамките на двадесет и четири часа се изправя пред полицейския съд. Според Закона от 1891 г. разпитът му се ограничава до установяването на обстоятелствата относно самоличността, възрастта, физическото и психическо здраве и начина му на живот. По отношение на правото на защита единствената приложима разпоредба осигурява правото на индивида да отложи делото в рамките на три дни. Според становището на правителството Наказателнопроцесуалният закон не е приложим в случаите на скитничество. Административният характер на самото решение е отразен и в разглежданите процедури. Те не осигуряват гаранции, сравними с тези при задържането по наказателни дела, въпреки че по характера си задържането на скитниците е много подобно. Трудно е да се разбере защо хората, задържани поради скитничество, следва да се примиряват с толкова опростена бърза процедура, докато индивиди, обвинени в много по-леко наказуеми престъпления могат да ползват несравнимо по-сериозните гаранции на Наказателнопроцесуалния кодекс. Прилаганата процедура действително има някои черти на съдебната, като например открито заседание и публично произнасяне на решението. Това обаче не е достатъчно, за да придаде на магистрата качеството на "съд" по смисъла на чл. 5, т. 4, като се има предвид сериозният засегнат личен интерес, а именно продължително лишаване от свобода, придружено с други срамящи последствия. Ето защо тя не задоволява изискванията на чл. 5, 4 и Комисията правилно е намерила, че е било необходимо да се предвиди достъпно за жалбоподателите правно средство за атакуване на решението. Съдът вече се произнесе (в решението относно допустимостта), че жалбоподателите не са имали възможност нито да обжалват пред по-горен съд, нито практически да отнесат въпроса до Държавния съвет на Белгия. Ето защо при разглеждането на този въпрос Съдът достига до заключение, че е налице нарушение на чл. 5, т. 4, тъй като на тримата жалбоподатели не са били предоставени процедурни гаранции, каквито този текст изисква.³

Според жалбоподателите е налице нарушение на чл. 5, т. 4 не само поради условията, при които магистратът е разпоредил задържането им, но и защото техните искания за освобождаване, отправени към административните власти, са били отхвърляни. В действителност обаче, макар да е имало правна възможност за такова обжалване – чрез министъра на правосъдието до Държавния съвет, предвидените в закона основания за промяна на решението за лишаването им от свобода не са били налице, нито са налице данни, че разглеждането на тези жалби е неразумно забавено. В действителност жалбоподателите са били освободени по-рано от предвидения срок. В този смисъл, каквито и действия да са били предприемани в тази посока, те попадат извън обсега на чл. 5, т. 4, който предвижда съдебен надзор върху законността на лишаването от свобода или на

---

³ Решението е взето с мнозинство от 9 срещу 7 гласа.

неговата продължителност. Съдът не намира нарушение на чл. 5, т. 4 на това основание.⁴

Комисията е намерила, че тъй като е налице нарушение на чл. 5, т. 4, работата, която жалбоподателите са били принудени да извършват по време на лишаването си от свобода, е в нарушение и на чл. 4. Съдът също намира нарушение на чл. 5, т. 4, но не счита, че от него може да се направи и заключение за нарушение на чл. 4. Той е на мнение, че всъщност чл. 4, т. 3, б. "а" от Конвенцията дава възможност за полагане на труд от лицата, лишени от свобода при условията на чл. 5, т. 1, б. "е". Съдът намира също, че по отношение на господата Де Вилд, Оумс и Версайп не е извършено нарушение на чл. 5, т. 1, б. "е", както и че наложеното им задължение за работа не е отвъд "обикновените" граници по смисъла на чл. 4, т. 3, б. "а", тъй като е било насочено към ресоциализацията им и е в съответствие с общия стандарт. Ето защо белгийските власти не са нарушили чл. 4.⁵

---

⁴ Решението е взето с мнозинство от 15 гласа срещу 1.

⁵ Решението е единодушно.